

Bijzondere bergwandeling Veenhuizen

Auteur: Marycke Naber

Gevangenisdorp, Fochteloërveen, Weperberg

De wandeling begint in het monumentale gevangenisdorp Veenhuizen, met onder meer het Gevangenis­museum. Verder loopt de route grotendeels door het prachtige natuurgebied Fochteloërveen op de grens van Drenthe en Friesland en daarnaast over de voormalige vuilstort Weperberg met een mooi uitzicht over de Weperpolder.

Meer van deze wandelingen over voormalige vuilstorten zijn te downloaden op www.naberpaden.nl onder de rubriek Bijzondere bergwandelingen.

Routebeschrijving

Start: bushalte Veenhuizen Kerklaan. Afstand 21 km, bushalte na 7,5 km

NB Raadpleeg de openingstijden van de horeca en de dienstregeling van de bus.

- Komend van Assen loop je over het fietspad in de rijrichting van de bus. Ga de 1e weg RA, Kerklaan, over het voetpad links van de weg.

- Aan de linkerkant staat de protestantse Koepelkerk uit 1826, aan de rechterkant de Sint Hieronymus Aemilianuskerk uit 1893.

- Ga na de parkeerplaats de 1e onverharde eikenlaan met links ervan een voetpad LA, dan het 1e karrenspoor RA.

- Paadje naar links negeren, ga even later met de bocht mee naar links, langs het water. Aan het begin van de asfaltweg staat links de elektriciteitscentrale uit 1912. Zie het informatiebord.

- Volg de asfaltweg, ga aan het eind RD, een klinkerweg. Aan de rechterkant bevindt zich bij de klokkenstoel de ingang van het Nationaal Gevangenis­museum, met horeca.

De Maatschappij van Weldadigheid was een initiatief van generaal Johannes van den Bosch en had ten doel de armen door middel van arbeid op het land en in de vervening te heropvoeden. Aanvankelijk bood men arme gezinnen uit de grote steden de gelegenheid vrijwillig naar Drenthe te komen en zich daar in koloniën te vestigen. Plaatsen als Frederiksoord en Wilhelminaoord zijn op deze manier ontstaan. Omdat blijkbaar niet iedereen uit vrije wil deze oplossing koos, bouwde de Maatschappij in Ommerschans en Veenhuizen grote vierkante dwanggestichten.

Bij het veenontginningsdorp Veenhuysen, dat reeds in 1381 wordt genoemd, werden in 1823 drie grote gestichten voor bedelaars, landlopers en wezen gebouwd. Het Gevangenis­museum is gevestigd in het Tweede Gesticht. In 1859 nam de rijksoverheid

de gestichten over en maakte er in de jaren zeventig van de 19e eeuw rijkswerkinrichtingen van. Rond 1900 werden twee nieuwe gevangenissen gebouwd en daarnaast vele bewaarderswoningen en dienstgebouwen. Het dorp telt nog steeds drie strafinrichtingen, waar in totaal ruim 1.000 gedetineerden vastzitten. Veenhuizen is pas sinds 1981 vrij toegankelijk.

- Ga voorbij het water LA, Gen. v.d. Boschweg 5 t/m 13.

(Voorbij de voorgevel van het museum bevindt zich de Tourist Info in het voormalige slachthuis uit 1891.)

- Ga aan het eind van de klinkerweg LA over het brugje, dan RA. De asfaltweg gaat over in een fietspad. Ga aan het eind LA, steek even later RA de weg over.

1. Loop RD over de brug over de Kolonievaart en volg het betonfietspad. Loop in de bocht naar rechts RD over de zandweg (evenwijdig aan het fietspad).

- Ga na het eind van de zandweg het 1e smalle pad LA langs de bosrand, aan het eind daarvan RA. Je loopt langs het Fochteloërveen.

Het 2500 ha grote gebied is een restant van het uitgestrekte Drents-Friese hoogveengebied. Dat is sinds 1660 grotendeels afgegraven, met name de Smilder venen aan de Drentse Hoofdvaart. In het Fochteloërveen werd pas laat een vrij beperkt kanalenstelsel aangelegd, zodat veel veen is blijven liggen. Sinds 1938 is het in bezit van Natuurmonumenten. Om de groei van het nog bestaande hoogveen te bevorderen is het gebied vernat door de aanleg van damwanden, het dempen van sloten en het plaatsen van stuwen. In 2001 heeft er voor het eerst in 250 jaar een succesvol broedgeval van de Europese kraanvogel plaatsgevonden.

- Na de bocht naar rechts loop je langs de grens tussen Drenthe en Friesland. Links staat een wit-zwarte grenspaal.

2. Ga vlak na het fietspad LA over de zandweg evenwijdig daaraan. Je bevindt je in de gemeente Ooststellingwerf.

De Stellingwerven in het oosten van Friesland hoorden tot 1504 bij Drenthe. Vandaar dat er (tot de jaren zeventig van de vorige eeuw) een Nedersaksisch dialect, het Stellingwerfs, werd gesproken.

- De zandweg gaat over in een betonweg. Ga bij het kruispunt RA (Weperpolder).

De particuliere Hauler-Weperpolder kwam tot stand in 1852. In dat jaar sloten gecommiteerden van de Compagnons der Opsterlandsche en Ooststellingwerfsche Vaarten en Veenen en eigenaren van het Weperveen een overeenkomst tot vervening en ontginning van hun bezittingen. Bepaald werd dat de noodzakelijke waterstaatkundige werken op kosten van beide partijen zouden worden uitgevoerd: de aanleg van polderdijken, het graven van waterlossingen, de bouw van een watermolen met molenaarswoning en de aanleg van een sluis met sluiswachterswoning. Ter bekostiging van een en ander mochten de Compagnons maalgeld heffen en 'schietgeld' innen van te schutten schepen.

- Ga ca. 100 m voor de voorrangsweg LA door de fietssluis en over het fietspad. Ga na de tennisbaan LA en meteen RA.

- Na de bocht naar links ga je RA over het voetpad. Ga voor restaurant Het Goudmeer RA, aan het eind van het tegelpad LA.

- Ga aan het eind RA, steek de voorrangsweg over (hier bushalte Het Goudmeer), dan LA over het fietspad. Op nr. 13 bevindt zich boerderij Nieuw Weper uit 1921.

3. Ga vlak na de bocht naar rechts de 1e asfaltweg LA (t.h.v. nr 12). Na de bocht naar rechts kom je uit bij de Weperberg.

Deze is tussen 1970 en 1994 in gebruik geweest als stortplaats voor huisvuil uit de provincie Friesland. Nadat de bult buiten gebruik genomen was, is hij op natuurlijke wijze ingepast in het landschap. In 1994 is men begonnen met de aanleg van het wandelpark. Ter gelegenheid van de voltooiing daarvan is in 2004 bovenop de berg het kunstwerk Útsjochpunt van de Friese kunstenaar Ids Willemsma geplaatst. Het lijkt een soort afvalmolen. Door een kijkglas is het afval te zien van de moderne mens.

Naast de berg bevindt zich een installatie die het water uit de bult zuivert. Daar wordt ook het afgevangen afvalgas verbrand in een gasturbine, waarna de geproduceerde elektriciteit wordt teruggevoerd in het net. Met de vrijgekomen warmte worden de gebouwen verwarmd.

Bij helder weer heeft men een prachtig uitzicht vanaf de Weperbult. In het noordoosten is het Fochteloërveen te zien met daarachter Assen, in het oosten de televisietoren van Smilde. In het noordwesten zie je het Gasuniegebouw in Groningen en in het zuiden de bebouwing van Fochteloo en Oosterwolde (Friesland).

- Loop via het schelpenpad de berg op. Bovenop pad naar links negeren. Loop aan het eind RA en LA om het kunstwerk van Ids Willemsma heen.

- Paden naar rechts negeren. Aan het eind loop je langs de waterzuivering. Ga aan het eind LA en RD over het smalle pad langs de bosrand.

4. Ga aan het eind RA, een klinkerweg, en vlak voor de 1e weg naar links LA over het graspad langs het weiland. Dit buigt aan het eind naar rechts.

- Ga bij de asfaltweg LA en na de bocht naar rechts de 1e asfaltweg LA. Hier bevond zich kamp Ybenhear.

Het kamp was in eerste instantie aangelegd in het kader van de werkverschaffing. Vanaf voorjaar 1941 werden er wat oudere werkloze mannen te werk gesteld in het aangrenzende Fochteloërveen. Vanaf 1 juni 1942 kwamen joodse dwangarbeiders voor hen in de plaats. In opdracht van N.V. De Drie Provinciën, onder leiding van de Nederlandsche Heidemaatschappij, werd turf gestoken. In de herfst rooiden ze aardappelen in de buurt.

Net als in de andere werkkampen kwam de ontruiming van Ybenhear in de nacht van 2 op 3 oktober 1942 totaal onverwacht. Na het vertrek van de joden werd het kamp bewoond door moeilijk opvoedbare jeugd, later door ongeveer veertig hongerkinderen uit het westen. Direct na de bevrijding werd Ybenhear volgepropt met NSB'ers. Daarna was het zogeheten Friese Bataljon Indië in het kamp gehuisvest en vanaf 1951 werd het bewoond door Molukse ex-KNIL-militairen en hun gezinnen.

Eind jaren zestig is het kamp afgebroken. In het huidige natuurgebied liggen nog fundamenteën, waterputten en andere tastbare bewijzen ervan. Bij de oude entree staan de twee gemetselde zuilen van het toegangshek. Als aandenken aan de joodse dwangarbeiders, van wie na de oorlog slechts een handjevol terugkeerde van de vernietigingskampen, heeft de Stichting Joodse Werkkampen er een monument geplaatst.

- De asfaltweg gaat over in een betonfietspad over een dijkje. Ga bij de driesprong LA. Ca. 750 m na de haakse bocht naar rechts loopt links een pad naar een uitzichtpunt over het Kleine Veen.

5. Ga daarna het 1e halfverharde pad RA, aan het eind daarvan RA, een smal pad naar de onbemande informatieruimte van Natuurmonumenten.

- Loop langs de linkerkant van het gebouw naar de asfaltweg, daar RA. Ga na ruim 1 km in de bocht naar rechts LA over het fietspad.

NB Voorbij de bocht naar rechts bevindt zich links een vogelkijkhut aan de Brunstingerplas.

6. Na ca. 1,5 km zie je aan de rechterkant een grenspaal, met aan deze kant het wapen van Friesland, aan de achterkant het wapen van Drenthe (Maria met het kindje Jezus).

- Ca. 150 m na het begin van het bos ga je LA, een karrenspoor. Ga ca. 1 km na de haakse bocht naar rechts het 1e karrenspoor LA.

- Ga bij het water RA, een beuken- respectievelijk eikenlaan. Loop bij de kruising RD, ga na het brugje RA naar de bushalte.

Praktische informatie

Monumentaal gevangenisdorp Veenhuizen, heide met veenplassen, landelijk gebied.
65% onverhard

Kijken

Nationaal Gevangenis­museum, Oude Gracht 1, Veenhuizen, 0592-388264,
gevangenis­museum.nl

Eten en drinken

Het Verenigingsgebouw, Hoofdweg 116, Veenhuizen, 0592-388669,
hetverenigingsgebouw.nl

Piepers en Paupers, Hoofdweg 134, Veenhuizen. Ma t/m vr 12.00-19.00

Horeca in het Nationaal Gevangenis­museum, zie bij Kijken (bezoek museum niet noodzakelijk)

Hotel-restaurant Bitter en Zoet, zie bij overnachten

Restaurant Het Goudmeer, Weperpolder 33a, Oosterwolde, 0592-857160, goudmeer.nl

Overnachten

Hotel-restaurant Bitter en Zoet, Hospitaallaan 16, Veenhuizen, 0592-385002,
bitterenzoet.nl

Zie ook www.veenhuizenboeit.nl

Openbaar vervoer

Bushaltes Veenhuizen Kerklaan en Weperpolder Het Goudmeer, lijn 114 Assen - Leeuwarden. Niet op zondag!

Parkeren

Parkeerterrein langs de Kerklaan

Routebeschrijving, topografische kaart en GPS-track van deze wandeling vind je op Wandelzoekpagina: www.wandelzoekpagina.nl/wandeling/bijzondere-bergwandeling-veenhuizen/16661/. Reactie, opmerkingen en aanvullingen zijn welkom op Wandelzoekpagina.

In 'De mooiste landgoedwandelingen Salland' beschrijft Marycke Naber 12 rondwandelingen van 10 tot 15 km over 28 landgoederen in het afwisselende Salland, van Ommen tot Diepenveen en de Sallandse Heuvelrug. Naast recente foto's van natuur en cultureel erfgoed bevat de wandelgids historische afbeeldingen van de meeste landhuizen. Tevens heeft Marycke per route bewoners ofwel beheerders van een landgoed geïnterviewd. De gids is te zien en te bestellen op www.gegarandeerdonregelmatig.nl.

4 **Neem een abonnement!**
Meer dan 1500 wandelkaarten

voor slechts
€ 13,50